

WORDLY KNOWLEDGE

ONLINE KONFERENSIYA

https://zenodo.org/record/7576572#.Y9P9BbfowVE

Raxmonova Nilufar Roxatali qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti 2- kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Mamayoqubova Shahlo

Samarqand davlat chet tillari instituti o'qituvchisi

O'ZBEK ADABIYOTI NAMOYONDALARI HAYOTI VA IJODI

Annotatsiya: ushbu maqolada o'zbek bolalar adabiyoti namoyondalari, ularning hayot va ijod yo'llari to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan. Ma'lumki, folklorning boy va rang-barang namunalari yozma adabiyotning paydo bo'lishi va rivojlanishining boy manbai hisoblanadi. Shuni ta'kidlash kerakki, badiiy adabiyotning rivojlanishi jamiyatning umumiy rivojlanishi bilan uzviy bog'liqdir. Bolalar adabiyoti yildan-yilga rivojlanib bordi. 30-yillarga kelib u o'zining professional shoir va yozuvchilariga ega bo'la boshladi. Bolalar rassomlari she'riyat (Zafar Diyor, Adham Rahmat, Ilyos Muslim, Shukur Sa'dulla, Mahmud Akilov, Quddus Muhammadiy), Nasr (Majid Fayziy, Hakim Nazir) va Sadriddin Ayniy, G'afur G'ulom, Hamid Olimjon, Oybek, Shokir Sulaymon va Elbeklar o'zbek bolalar adabiyoti rivojiga ham o'z hissalarini qo'shdilar.

Kalit so’zlar: bolalar adabiyoti, pedagogik g’oyalar, o’z-o’zini anglash, she’riyat, bolalar lirikasi, kulgili hikoyalar, kitobxon, nashr, taassurot, rag’bat, so’zlar ohangdoshligi.

O'zbek adabiy tanqidida bolalar o'zbek adabiyoti tarixini o'rganish bo'yicha ko'p ishlar qilindi [Alimov, 1984; Rajabov, 1995; Barakaev, 1994, 2004]. O'zbek bolalar adabiyoti tadqiqotchilari o'z izlanishlarini davom ettirmoqdalar va zamonaviy bolalar adabiyoti rivojlanishining asosiy bosqichlarini ochib bermoqdalar [Barakayev, Ashurov, 2014]. Bolalar lirikasi ham tadqiqot markaziga kiradi [Mirzayeva, 1994; Turayeva, 2015]. Biroq, bolalar lirikasini o'rganish mavzusi dolzarb bo'lib qolmoqda va yangi tadqiqot ob'ektlarini taklif etadi. Yosh avlodning axloqiy rivojlanishini bolalar adabiyoti va she'riyatisiz tasavvur qilib bo'lmaydi: "adabiyotni o'qitish jarayonida nafaqat mualliflar tomonidan asarlarga xos bo'lgan dono pedagogik g'oyalarni mohirlik bilan ajratish va ulardan foydalanish, balki ularning yordami bilan o'quvchining o'z-o'zini anglashini shakllantirish juda muhimdir" [Barkova, 2012, 69]. So'nggi yillarda O'zbekistonning bolalar she'riyatini tahlil qilib, bolalar she'riyatining o'ziga xos xususiyati, umuman bolalar adabiyoti singari, uning yoshiga bog'liqligiga e'tibor qaratish lozim. Afsuski, so'nggi yillardagi ba'zi nashrlarda o'quvchilarning yosh toifasi hisobga olinmagan. Yosh xususiyatini hisobga olish kerak, chunki maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar uchun kitoblar nafaqat mazmuni, balki dizayni va dizayni bo'yicha ham yoshga mos kelishi kerak. Yosh toifasi shoirlardan eng yosh kitobxonlar uchun asarlarda ko'proq takrorlash, ritmning tez sur'ati va qisqacha bayon bo'lishini talab qiladi. Ushbu nazariyani klassik shaklda taniqli bolalar shoiri K. Chukovskiy o'z amrlarida shakllantirgan [Chukovskiy, 1963]. Vestno singari, uning birinchi amri – "xalqdan o'rganish – bolalardan o'rganish".

G'afur G'ulom o'zbek sovet shoiri va publitsistidir. O'zbekiston SSR xalq shoiri. Ikkinchi darajali Lenin va Stalin mukofoti laureati. 1946 yildan beri Butunittifoq

kommunistik partiyasining a'zosi. Hamza bilan birgalikda yangi o'zbek versifikatsiyasiga asos solgani bilan mashhur.

Gafur G'ulom (O'zb. G'afur G'ulom, G'afur G'ulom; haqiqiy ismi va familiyasi G'afur G'ulomov) (1903 yil 27 aprel [10 may], Toshkent, Sirdaryo viloyati, Rossiya imperiyasi[1] — 1966 yil 10 iyul[1], Toshkent[1]) — o'zbek[2] sovet shoiri va publitsisti. O'zbekiston SSR xalq shoiri (1963). Lenin (1970 — vafotidan keyin) va ikkinchi darajali Stalin mukofoti (1946) laureati. 1946 yildan beri Butunittifoq kommunistik partiyasi a'zosi. Hamza bilan birgalikda yangi o'zbek versifikatsiyasiga asos solgani bilan mashhur.

G'afur G'ulom 1903 yil 27 aprelda (10 may) Toshkentda tug'ilgan. Uning otasi o'zbek va fors shoirlarining she'rlarini o'qigan, rus tilini bilgan va o'zi she'rlar yozgan. Ularning uyida shoirlar Mukimi, Furqat, asiri, xislat va boshqalar bor edi.

1916 yil kuzidan boshlab Gafur maktabda o'qishni boshladi. Otasi va keyinchalik onasi vafotidan keyin u ko'cha bolasi edi. Men o'nlab kasblarni sinab ko'rdim. Fuqarolar urushi davrida u bolalar uyiga qabul qilindi. U bosmaxonada yozuvchi bo'lib ishlay boshladi va pedagogik kurslarda o'qidi. Toshkent pedagogika institutini tamomlagan. 1919-1927 yillarda u o'qituvchi, maktab direktori, ta'lim xodimlari uyushmasi raisi bo'lib ishlagan, bolalar internatlari va qabul punktlarini tashkil qilgan.

1923 yildan boshlab u o'zining birinchi she'rlarini, shuningdek, insholar va kulgili hikoyalarini nashr eta boshladi. G. G'ulomning etim bolalar haqida hikoya qiluvchi "Feliks bolalari" birinchi she'ri 1923 yilda "maorif va ukituvchi" jurnalida nashr etilgan. G. Gulyamning so'zlariga ko'ra, uning ishiga V. V. Mayakovskiyning ishi kuchli ta'sir ko'rsatgan. A. S. Griboedov, M. yu. Lermontov, V. V. Mayakovskiy, N. Xikmet, Sh.Rustaveli, Nizomiy, Dante, P. Bomarche, U. Shekspir asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilgan.

O'zbekiston SSR fanlar Akademiyasi akademigi (1943).

Quddus Muhammadi-sovet va o'zbek bolalar shoiri, o'zbek bolalar she'riyatining tashabbuskori. O'zbekiston SSR xalq yozuvchisi, O'zbekiston SSRda xizmat ko'rsatgan o'qituvchi. Vikipediya

Tug'ilgan sanasi va joyi: 1907 yil 25 oktyabr, Toshkent

O'lim sanasi va joyi: 1997 yil 22 iyun, Toshkent

Asarlar tili: o'zbek

Kuddus Muhammadiy (haqiqiy ismi Muhamedov) (1907, Toshkent, Rossiya imperiyasi — 1999) — sovet va o'zbek bolalar shoiri, o'zbek bolalar she'riyatining tashabbuskori. O'zbekiston SSR xalq yozuvchisi (1982), O'zbekiston SSRda xizmat ko'rsatgan o'qituvchi (1957).

Biografiya

1907 yilda Toshkentda kambag'al dehqon oilasida tug'ilgan. U otasini erta yo'qotdi, shundan so'ng onasi vafot etdi, chunki uning oilasi uni tarbiyalashga qodir emas edi, uni bolalar uyiga olib borishga majbur bo'ldi, u erda unga adabiyotga muhabbat uyg'otdi. 18 yoshga to'lgandan so'ng, u bolalar uyidan ozod qilindi va qishloq xo'jaligi texnikumiga o'qishga kirdi va u erdan o'qishni tugatgandan so'ng u O'rta Osiyo universitetining biologiya fakultetiga yuborildi va o'qishni tugatgandan so'ng o'rta maktablardan birida biologiya va fan o'qituvchisi sifatida ishga qabul qilindi. U 1928 yildan beri adabiy faoliyat bilan shug'ullangan, u birinchi bolalar she'rlarini nashr etgan va faqat 1946 yilda uning she'rlar kitobi nashr etilgan, keyin bir qator yangi kitoblar nashr etilgan. U bir qator bolalar she'rlarini yozgan.

1999 yilda vafot etdi.

Kichik maktab yoshidagi bolalar kitobxonligi ham o‘ziga xos tafovutlarga ega. Chunki bu yoshdagi bolalarning ichki olami nihoyatda boy. Ular hali ko‘p narsani bilmasa-da, lekin bilishdan iborat ma’naviy ehtiyoj jarayonini boshdan kechiradi. “Bolalarga o‘zlari sezgan va o‘ylaganlarini gapirib berish g‘oyat qiyin, chunki

ularni so‘zda ifodalashga to‘g‘ri keladi”, – deb yozgan edi Yanush Korchak taxallusi bilan butun dunyoga tanilgan polyak adibi Genrika Goldshmit. – Bundan ham og‘irrog‘i esa yozish. …lekin bolalar shoir va faylasufdirlar.” Anglashilishicha, adiba o‘zining pedagogik tajribasi, bolalar shifokori sifatidagi bilimi, betakror yozuvchilik iqtidori orqali bolalik dunyosining ko‘pgina sir-asrorlarini ilg‘ay olgan; xususan, bola qalbining erkinligi qushga, kapalakka va 13 gulga qiyoslanishini, hamchunin ular o‘zlariga jonivorlar, hasharot-u hayvonlarni aka-uka, yoxud, tengqur do‘stdek tutishini ta’kidlaydi. Chindan ham shunday. Bolalar tabiatidagi “shoirlik”– ularning hamma narsadan hayratlanishlari, har bir hodisadan hayajonlanishlari bo‘lsa, “faylasuflik”– hayratni va hayajonni qo‘zg‘agan shu narsalar va hodisalarning asl mohiyatiga qiziqishlaridir. “Bu nima?”, “Bu nega bunaqa?”, “U nima deydi?”, “U nega katta yoki nega kichik?”, “U qanday o‘sadi?”, “Nega qattiq?”, “Nega yumshoq?”, “Suv nega qotadi?”, “Quyosh qanday qizitadi?”, xullas, shu xildagi sanoqsiz savollar bu yoshdagi bolalarning qiziqishlari hosilasi bo‘lib, ana shu savollarga topgan va topolgan javoblari – olamni o‘zlashtirish yo‘llaridir. Olam ular uchun jumboqqa aylanarkan, ularning o‘zlari ham “nimavoy”ga aylanishlari tabiiydir. Shu ma’noda, rus bolalar yozuvchisi N.Nosov yaratgan Pochemuchka (yoki, Nimavoy – o‘zbek tilida Bilmasvoy tarzida tarjima qilingan) –bu yoshdagi bolalarning umumlashma obrazi darajasiga ko‘tarilgan. Bunday umulashma obrazni Q.Muhammadiyning “Tabiat alifbesi” turkumiga kiruvchi lirik qahramon timsolida ham ko‘rish mumkin. U ham butun vujudi bilan “Yong‘oqni nega yong‘oq deymiz?”, yoki “Yong‘oqning qobig‘i nega qattiq?”, “Olcha negaqip-qizil?”, “O‘rik nega sarg‘ayib pishadi?”, “Jiydaning shoxi nega egik?”, “Shaftolining bargi nega achchiq?”, “Sada nega meva qilmas?”, “ Dada, bog‘bon nega tokni qirqib turadi?”, yoki, “Tok daraxti bir xil-u uzumlari nega har xil?”, “Mol nega kavsh qaytaradi?”, “Chittak nega chittak?” singari son-sanoqsiz savollarga aylangan. Q.Muhammadiy bu savollarga poetik javob berish maqsadida nima to‘g‘risida asar yaratmasin, nima haqda gapirmasin, doim o‘sha narsadan inson hayotini ko‘zda tutib, ma’no izlaydi. Shoir

shu ma’noni topadi ham. Bu ma’no doim bolalarning hayotdan oladigan birinchi taassurotlarini izohlaydi, uning dunyoqarashi shakllanishiga xizmat qiladi.4 Eng muhimi, bolada insonni sevish, kasb-u koriga rag‘bat bilan qarash, shu asosda hayotni anglash va sevish tuyg‘usini ardoqlab o‘stiradi. Bu yoshdagi bolalar folklordan kengroq bahramand bo‘la boshlaydilar: tez aytishlar mashqi bilan nutq tovushlari talaffuzini ravonlashtirsalar, chandish o‘ynab so‘zlar ohangdoshligini idrok qiladilar; guldur-guplar vositasida so‘z va harakat uyg‘unligini his etsalar, topishmoqlarni yechish jarayonida zehnlarini charxlay boradilar.

Turg’unboy G’oipov (1904 yilda tug'ilgan).

Mashhur o'zbek hikoyachisi Turg’unboy G’oipov Marg'ilonda tug'ilgan. Kitoblarga bo'lgan muhabbat unga bolaligidan kelgan. Ota-onalar va aka-ukalar savodli odamlar bo'lib, yangi kitobsiz bozordan uyga qaytishmadi. Bolani Navoiy, Fuzuliy va boshqa qalam ustalarining rang-barang bezatilgan asarlari o'ziga jalb qildi. Gaipovlar uyida yangi kitobning paydo bo'lishi alohida voqea bo'ldi.

Turg’unboy G’oipovning otasi Karimjon-aka ertaklarning ajoyib hikoyachisi edi. Uni tinglash uchun ularning uyida nafaqat yosh, balki keksa mahali aholisi ham to'planishdi, ularni hech narsa bilan ajablantirish qiyin bo'lib tuyuldi. Ammo ertaklarni tinglab, ular dunyodagi hamma narsani unutishdi va ertak qahramonlari bilan birgalikda tashvishlanishdi, tashvishlanishdi, xursand bo'lishdi va xafa bo'lishdi.

Bo'lajak yozuvchi onasi bilan amakisiga tez-tez kelib turardi. Ayniqsa, yosh ertakchi kunduz, amakisining qizi "Yoriltosh" ("ochilgan tosh") va "Xurqiz" ("toza qiz") ertaklarining sezgir qalbiga singib ketgan. Kunduz nafaqat yaxshi hikoyachi, balki yumshoq, samimiy ovozga ham ega edi. Turg’unboy qayerda bo'lmasin, u doimo xalq ertaklarini yaxshi biladigan va sevadigan odamlar bilan o'ralgan. U pedagogika kollejining boshqa talabalaridan ko'plab ertaklarni eshitdi. "Ming bir kecha" Sharq ertaklari to'plami, xalq ertaklari, A. S. Pushkin, X. K. Andersen, S.

ya.Marshak kabi ertak dunyosining asarlari yosh hikoyachining ishiga katta ta'sir ko'rsatdi.

Turg’unboy G’oipov o'z ertaklari uchun syujetlarni o'zbek xalqi hayotidan oladi. U turli mavzularda ertaklar yaratadi. "...Ehtimol, ertakni hayajonlantirmaydigan, uning eng qadimiy xazinasidan yangi ruhiy kuchlarni jalb qilmaydigan odam yo'q", deydi yozuvchining o'zi. Ertaklar odamlarni bir-biriga yaqinlashtiradi, ularga yaxshilik va adolat kuchiga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi, do'stlikni qadrlashga yordam beradi".

Uzoq bolaligida, Turg’unboy Farg'ona shahrida yashaganida, uning Oybek she'rlariga bo'lgan ishtiyoqi haqida bilib, birinchi she'rlari bilan tanishgan sinfdoshlari G’oipovga "Oybek-ikki"laqabini berishdi. Bola xafa bo'lmadi, aksincha uning laqabi bilan faxrlandi, chunki u taniqli shoir bilan taqqoslandi.

T. G’oipovning asarlari tarbiyaviy va axloqiy ahamiyatga ega. U o'z ijodida folklor obrazlari va motivlaridan mohirona foydalanadi, badiiy adabiyotga alohida o'rin tutadi. U yuzdan ortiq ertaklarning muallifi, hayotimizning eng dolzarb mavzularida bir necha o'nlab ertak-pyesalar muallifi. Birin-ketin uning bolalar va yoshlar uchun "sirli so'z", "tanbur", "notanish bola", "zamonaviy ertaklar", "ertaklar dunyosida", "Jasur Vali", "kichkina bola uchun katta ish" va boshqa ko'plab kitoblari nashr etildi. Uning pyesalari va ertaklari O'zbekistondagi ko'plab bolalar teatrlari sahnalarida sahnalashtirilgan. Uning " G’anining ajoyib sarguzashtlari "qiziqarli asari mamlakatimizda ota-onalar va bolalar orasida keng ommalashgan.

Yozuvchining qayg'uli va kulgili, dono va sodda ertaklari bizga kamchiliklarga qarshi kurashishda, yaxshilik va adolatni o'rgatishda yordam beradi.

Raim Farhodiy (1942 yilda tug'ilgan).

Shoir, Nasr yozuvchisi, dramaturg, bolalar yozuvchisi, tarjimon, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi Raim Hakimovich Farhodiy o'zining ajoyib

asarlari bilan o'quvchilarni quvontiradi. Bir marta, juda yosh, u kosmosga birinchi parvoz haqida satrlar yozgan:

Bu faqat boshlanish

Va oxiri bo'lmaydi:

Yer iskalasidan

Yuraklar suzib yuribdi…

She'rlar gazeta va jurnallar sahifalarida chop etildi va ularning muallifi turli respublikalarda yashagan 16 mingdan ortiq odam ishtirok etgan she'riyat tanlovining 50 g'olibi qatoriga kirdi.

Raim Farhodiy 1942 yilda Bagishamaldagi qadimiy Samarqand shahrida – ko'plab bog'lar joylashgan joyda tug'ilgan. Uning ajdodlari qo'mondonlar, bog'bonlar, bobosi va otasi taniqli tibbiyot olimlari bo'lgan. Raim ham shifokorga aylandi.

Bir inshoda Farhodiy shunday eslaydi: "bizning uyimiz loydan yasalgan tomga ega edi va bahorda o'tlar shiddat bilan ko'tarilib, qizil ko'knor va qo'ng'iroqlar gullab-yashnadi. Bu erdan Turkuaz bilan porlab turgan Samarqand yodgorliklari Registon, Bibixonim va boshqalarni aniq ko'rish mumkin edi. Uzoqdan ajoyib karvon harakatlanayotgandek tuyuldi ... men birinchi she'rlarni maktabdan oldin, shunchaki so'zlarni qo'shib qo'ydim. Bolaning ruhiga chuqur singib ketgan uning bolalik taassurotlari asta-sekin o'zining ekspressivligi va tasviriga boy so'z bilan ifodalana boshladi. Ma'lum bo'lishicha, she'riyat, adabiyot, tarixga bo'lgan ishtiyoq uning umrbod kasbiga aylangan. Raim Farhodiy o'zining birinchi kichik kitobiga "tong qo'shig'i" (1964) deb nom berdi. Keyin "chumoli metrosi", "shamol bog'lari", "Afrosiyob freskalari" va boshqa ko'plab kitoblar nashr etildi. Raim Farhodiyning asarlari dunyoning turli tillariga tarjima qilingan.

Va shoir juda ko'p kitoblar yozganiga qaramay, har safar uning ijodi endigina boshlanmoqda deb o'ylaydi, har kuni faqat Farhodiy perusiga xos bo'lgan yangi,

o'ziga xos narsa tug'iladi. Har bir shoirning asosiy mavzusi bor. Raim Farhodiyning barcha asarlari orqali yaxshilikning g'olib kuchi g'oyasi nozik bir mavzu orqali o'tadi. Uning qahramoni har doim tabiat bilan uyg'unlikni izlaydi. Bu fikr yangi emas, chunki A. Navoiy dastanning "qushlar Tili" asarini yozib, tabiat va insondan tashqarida haqiqat yo'q degan xulosaga keldi, uni er yuzidagi barcha tirik mavjudotlarga zarar bermasdan harakatlarda topish mumkin. Uning barcha she'rlaridan o'tadigan yana bir asosiy fikr shundaki, uning rivojlanishidagi odam o'z ildizlaridan uzoqlashmasligi kerak. Kasbi bo'yicha shifokor Raim Farhadi bu so'z bilan mohirlik bilan ishlaydi. Shifo beradigan, ilhomlantiradigan, hayratga soladigan narsa.

Shoirning she'riy dunyosi nafaqat boyligi va o'ziga xosligi, balki g'oyat yaxlitligi bilan ham ajralib turadi. Shoir nima yozmasin – urushdan keyingi bolalik, Orol dengizining yo'q bo'lib ketishi, do'stlik va muhabbat haqida – u samimiy va saxovatli. Shoir nafaqat uning atrofidagi voqealar va hodisalarni tasvirlaydi, balki ularning ichki sirini tushunishni xohlaydi. Shoirning so'zlariga ko'ra, she'rlar ham o'ziga xos o'simliklardir – aql va yurak o'simliklari, ular juda musiqiy va lirik, yulduzlar nuriga singib ketgan. Shoir ularni qushlar, buloqlar, tog'lar, o'tlardan eshitgan kabi yozadi. Uning eng mashhur asarlari: "xalqimiz o'z baxtini himoya qiladi!", "Ilon oqimida", "istak", "ertalabki bog'bon", "shoirlar", "tungi terapiya", "kichkintoylar uchun she'rlar" va boshqalar.

Raim Farhodiy nafaqat she'rlarini yaratibgina qolmay, balki A. Navoiy va uning zamondoshlari asarlarini ham rus tiliga tarjima qiladi. O'zbekistonning taniqli shoirlaridan biri bo'lgan Raim Farhodiyning asarlari axloq va mehr-oqibatni o'rgatadi.

O'zbek shoiri Raim Farhodiyning bolalar uchun ko'plab kitoblar muallifi ijodi O'zbekistonda va boshqa mamlakatlarda keng tanilgan. Uning navbatdagi "salomatlik va baxt qadamlari" kitobi BMTning UNICEF bolalar jamg'armasi homiyligida nashr etilgan, deb yozadi "XXI asr ko'zgusi"gazetasi. Bu ushbu

loyihaning bolalar kitobining maxsus tanlovida g'olib chiqishi tufayli mumkin bo'ldi. Nashr rang-barang bo'lib, bolalar rasmlari bilan tasvirlangan. "Nashr haqiqatan ham madaniyatli inson bo'lish, kasal bo'lmaslik, uyg'un rivojlanish, yaxshilikni yomonlikdan ajratish, tabiatni sevish va himoya qilish, sog'liq va baxt zinapoyalaridan o'tish uchun muhim va muhim bo'lgan bilim va qoidalar dunyosiga qiziqarli sayohat qilishga yordam beradi", deb yozgan Svetlana Inamova kitobning muqaddimasida.. senator, o 'zbekiston Respublikasi bosh vazirining o' rinbosari, o 'zbekiston xotin-Qizlar qo' mitasi raisi. Taqdimotda so'zga chiqqan Raim Farhodiy shunday dedi: "ishonamanki, siz O'zbekistonning munosib fuqarolari va vatanparvarlari bo'lib o'sasiz. Vatanimiz ko'magida farzandlarimiz bu keng va iliq uyda hech bo'lmaganda hech narsadan mahrum bo'lib o'smoqda, ularning huquqlari mamlakatimizning asosiy qonuni bilan himoyalangan".

Xudoyberdi To’xtaboyev

Xudoyberdi To’xtaboyev O'zbekistondagi sevimli bolalar yozuvchisi. U zamonaviy o'zbek bolalar adabiyotida bolalar fantastikasi va detektiv janrlarining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan iste'dodli rassom sifatida tanilgan.

Xudoyberdi To’xtaboyev 1932 yil 17 dekabrda Farg'ona viloyati katta Tagob qishlog'ida tug'ilgan. Bo'lajak yozuvchining bobosi Farg'ona viloyatining boy yer egalaridan biri bo'lgan va otasiga katta meros qoldirgan. X. To’xtaboyevning otasi Sorabuvining qiz do'stiga uylanganida, u yigirma yoshda edi va u o'n olti yoshda edi. Bir yil o'tgach, "ishdan bo'shatish" boshlandi, er-xotinlar Ukrainaga yuborish uchun Qo'qonga yuborildi. Uning otasi merosning ma'lum bir qismidan voz kechdi va shu bilan o'z hayotini saqlab qolishga muvaffaq bo'ldi. Bu vaqtda kichkina Xudoyberdi tug'ildi. Oila amakisining uyida yashiringan, ammo bir yarim yil o'tgach, otasi hali ham qo'lga olingan va bola va uning rafiqasi oldida u kaltaklangan. Ammo To’xtaboyevlar oilasi uchun shafqatsiz sinovlar shu bilan tugamadi. "Quloq" ni umumiy qabristonga ko'mish taqiqlangan va qarindoshlari tunda kambag'al otasini yashirincha ko'mishgan. "Quloq" ning rafiqasi sifatida

onasi uni Xerson viloyatiga Ukrainaga jo'natmoqchi edi, ammo o'sha kuni kechqurun mehribon va hamdard odamlar uni undan qirq yosh katta odamga uylanishdi. Onasiga uylanib, besh farzandi bo'lgan beva ayol uni surgundan qutqardi. O'shandan beri Xudoyberdi buvisi Robiya bilan yashay boshladi. Robiyaning buvisi savodsiz ayol edi, lekin u juda ko'p qiziqarli ertaklarni bilar edi. Aynan u kelajakdagi hikoyachiga oddiy, dono xalq so'ziga muhabbat uyg'otishga muvaffaq bo'ldi. Ikkinchi Jahon urushi paytida buvisining uyida nabiralar soni ko'paygan va u va bobosi bunday bolalarni boqa olmagan. Natijada Xudoyberdi To’xtaboyev bolalar uyida qoldi. Bolalar uyida o'tkazgan vaqt To’xtaboyevning "besh bolali yigitcha" romanida aks etgan.

Yozuvchi Qo'qon pedagogika maktabini imtiyozli diplom bilan tamomlagan. O'qish paytida u she'rlar yozishni boshladi va shoir bo'lishni orzu qilar edi, o'sha paytda Gafur G'ulom uning buti edi. 1950 yilda Toshkent davlat universitetiga o'qishga kirdi. Bu yerda u Alisher Navoiy, Bobur, Oybek, H. Alimjon, A. Kaxxar asarlarini g'ayrat bilan o'rganmoqda. Universitetni tugatgandan so'ng, u bir muncha vaqt Bag'dod tumanida o'qituvchi, bosh o'qituvchi, maktab direktori bo'lib ishlaydi. 1958 yilda Toshkent shahriga ko'chib o'tdi, avval "Toshkent haqiqati" gazetasida, keyin esa "O'zbekiston ovozi"gazetasida ishladi. O'n to'rt yil davomida ushbu gazetalarda u 300 ga yaqin feletonlarni yozgan. Xudoyberdi Tuxtaboyev bolalarni juda yaxshi ko'radi, u doimo bolalarning qiziqarli, g'ayrioddiy dunyosi va ularning qo'rquvi va quvonchlari, o'yinlari va hazillariga jalb qilinadi. Yozuvchining birinchi kitobi - "sir ochildi" qissasi o'g'il bolalarning mo’jizalar va sirlarga bo'lgan cheksiz ishonchi bilan ichki dunyosini o'rganishdir. "Sariq devni minib" kitobi 1971 yilda Italiyada Rim shahrida bo'lib o'tgan xalqaro bolalar adabiyoti forumida yozuvchiga shon-sharaf keltirdi, kitob Janie Rodari tomonidan eng yuqori baholandi. Bunday e'tirofdan so'ng, ilhomlangan Xudoyberdi Tuxtaboyev yangi kitob uchun g'ayrat bilan yanglishadi va "sariq devning o’limi" romanini uch qismdan iborat ("o'rtoq polkovnik", "sariq devi ta'qib qilish", "sariq devning oxiri yoki dunyo qanday qilib gul bog'iga aylandi"). Ushbu roman dunyoning 30 tiliga

tarjima qilingan, 44 marta qayta nashr etilgan, kitobning tiraji 3.000.000 nusxadan oshgan! Kitob dunyodagi eng ko'p o'qiladigan o'nta bolalar romanlari orasida to'rtinchi o'rinni egallaydi!

Adabiyotlar:

1. M. Jumaboyev. Bolalar adabiyoti va folklor.- T., O'zbekiston uyushmasi adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006 yil
2. Oyna. Rossiya yozuvchilari O'zbekiston yozuvchilari haqida. -T., Gafur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1981 yil
3. Xudoyberdi Tuxtaboyev. Minglab dunyolarni o'zlashtirdim.// Darakchi, № 14, 04/02/2009.
4. M. Jumaboyev. Bolalar adabiyoti.- T. "O'qituvchi", 1994 Yil.
5. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. T.: "Sharq", 1997 Yil
6. Oliy ta 'lim me' yoriy nazorat to ' plami. T.: "Sharq", 2001 Yil
7. Bar L. B., Ilyin N. D. va boshqalar. badiiy asarni tahlil qilish. - T., O'qituvchi, 1995 Yil
8. Beletskiy A. 19-20 asrlarda rus adabiyotida katta epik shakl taqdiri-M., ma'rifat 1964 yil
9. Braje T. G. epik matnni yaxlit o'rganish. - M., Ta'lim 1964 Yil